

บทที่ ๓

พุทธธรรมสำหรับผู้ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

การศึกษาเรื่อง “พุทธธรรมสำหรับผู้ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์” ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธธรรมทางธุรกิจ เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางในการศึกษา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

- ๓.๑ หลักธรรมสำหรับการประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์
- ๓.๒ หลักธรรมที่เป็นเครื่องสนับสนุนในการประกอบธุรกิจ
- ๓.๓ หลักธรรมที่เป็นปทัศกิจในการประกอบธุรกิจ
- ๓.๔ การประกอบธุรกิจที่น่าสุขและทุกข์มาให้
- ๓.๕ สรุป

๓.๑ หลักธรรมสำหรับการประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

พระพุทธศาสนามีแนวความคิดและวิถีทางแห่งการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและชีวิตรอบด้าน ซึ่งนับได้ว่า เป็นกระบวนการแห่งความสัมพันธ์กันของทุกสิ่งในโลก ดังนั้นคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีฐานะเป็นองค์ความรู้ ระบบศีลธรรม จริยศาสตร์ จิตวิทยา และปรัชญาที่มีเป้าหมาย เพื่อเข้าถึงสัจจะและความสมบูรณ์ของโลกและชีวิต อันเป็นผลแห่งปรีชาญาณหรือการหยั่งถึงสัจจะที่เกิดจากความเพียรพยายามค้นคว้าและทดลองด้วยการปฏิบัติทั้งนี้ เพราะยอมรับเป็นหลักการที่สำคัญทีเดียวว่า คนจะดีได้นั้นจะต้องประกอบด้วยศีลธรรม แต่ศีลธรรมจะเกิดขึ้นได้ยากถ้าเศรษฐกิจส่วนบุคคลไม่ดี ศีลธรรมจะต้องควบคู่ไปกับเศรษฐกิจเข้าทำนอง “ศีลธรรมเดินด้วยท้อง” พระพุทธองค์นอกจากจะสอนศีลธรรมแล้วยังสั่งสอนเน้นหนักให้ตั้งเนื้อตั้งตัวในทางเศรษฐกิจให้ได้ มีผู้รู้หลายท่านได้ให้ความเห็นในความหมายของพุทธธรรมเอาไว้ว่า พุทธ หรือ “พุทธะ” แปลว่า ผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่นแล้ว ผู้เบิกบานแล้ว พุทธธรรม หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน การนำพุทธธรรมมาประกอบกับประโยชน์ทางด้านการบริการให้มากที่สุด โดยมีหลักพุทธธรรมคอยเข้าไปกำกับในเรื่องของคุณธรรมให้มีจิตสำนึกและมีจริยธรรม คือ ความประพฤติที่เหมาะสม เหมาะควรในการทำธุรกิจในการให้บริการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑.๑ หลักการทำงานเพื่อการบริหารตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔

ในปัจจุบันหรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางทีเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจคือ อ.อ.ก.ส. เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่จุดมุ่งหมาย จะทำอะไรก็ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้าแม่ค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท หรือแม้แต่พนักงานเมือง หากนำหัวใจเศรษฐกิจมาปรับใช้กับชีวิต ก็สามารถที่จะมีความสำเร็จในชีวิตได้ เป็นหลักธรรมที่สอนให้ตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ ๔ ประการดังต่อไปนี้

๑) **อุ คือ อุฏฐานสัมปทา** ขยันหา ขยันในการทำงาน ทรัพย์สมบัติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน พระพุทธองค์ได้ตรัสยืนยันไว้ว่า “อุฏฐาตา วินทเต ะนะยังผู้มี ความขยัน ย่อมหาทรัพย์ได้” การขยันทำกินคือไม่กลัวความลำบาก เพราะความลำบากสร้างคน ความสบายทำลายคน พระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า ที่เราตกต่าได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณนี้ ก็ด้วยความขยัน ไม่ใช่ด้วยความเกียจคร้าน พระพุทธเจ้าขยันขนาดไหนดูได้จากกิจวัตรของพระองค์ดังนี้

“รุ่งเช้าเฝ้าบิดาบิดาต เย็นไม่ขาดแสดงธรรม สอนพระเวลาค่ำ กลางคืนพร่ำตอบปัญหารุ่งสาธปนิจัสต์วันนา นี่คือเบญจกิจจา องค์พระศาสดาทรงกระทำ” พระพุทธองค์ทรงงานหนักตลอดพระชนม์ชีพจึงได้รับการยกย่องให้เป็นศาสดาเอกของโลก คนที่เกียจคร้านต่อให้พ่อแม่มีทรัพย์มากแค่ไหน ถ้าสมบัติตกทอดมาถึงลูก ก็ล้มจมทุกคน^๒

๒) **อา คือ อารักขสัมปทา** รักษาดี หรือการออมทรัพย์ การออมทรัพย์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก ผู้หวังความเจริญในโภคทรัพย์ จะต้องรู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้นให้เป็นประโยชน์แก่ตนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยพยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นและงดเว้นการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงดเว้นหลักเล็งจากอบายมุขซึ่งเป็นทางแห่งความเสื่อม^๓

๓) **กะ คือ กัลยาณมิตรตตา** การมีเพื่อนดี เพื่อนที่ดี นับว่าเป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาเล่าเรียนในการประกอบธุรกิจต่างๆ ทุกสาขาอาชีพเพราะมนุษย์เรานั้นจะอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ ต้องมีเพื่อนฝูงเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ และจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพราะเพื่อนได้ทั้งนั้น ในด้านเศรษฐกิจก็เช่นเดียวกัน ผู้หวังความเจริญในอาชีพของตนอันจะนำไปสู่ความมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี จำเป็นจะต้องเลือกคบเพื่อนที่ดี ลักษณะเพื่อนที่ดีหรือมิตรแท้ที่ควรคบมี ๔ ลักษณะในตัวเขาคือ

- ๓.๑) มีอุปการคุณ
- ๓.๒) ร่วมทุกข์ ร่วมสุข
- ๓.๓) แนะนำประโยชน์ให้
- ๓.๔) มีความรักใคร่จริงใจ^๔

อีกประการหนึ่งเพื่อนที่ดีนั้นจะต้องมีน้ำใจช่วยเหลือกันและกันให้ได้รับความสุขตามสมควรแก่สภาพ เพื่อนที่ดีถ้ามีมากไม่ได้ก็ไม่เป็นไร ปริมาณไม่จำเป็นดังคำกลอนสอนใจที่ว่า “เพื่อนที่ดีมีหนึ่งถึงจะน้อย ดีกว่าร้อยเพื่อนคิดริษยาเหมือนเกล็ดดีมีนิดหน่อยด้อยราคา ยิ่งดีกว่าน้ำเค็มเต็มทะเล”^๕

^๑ พ.ร. (ไทย) ๒๕/๘๔๓/๓๑๕

^๒ ว.วชิรเมธี, **เคล็ดลับหัวใจเศรษฐี**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปรมาณู พับลิชชิงจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓.

^๓ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๔๗/๒๐๒.

^๔ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๐/๒๐๙.

^๕ ว.วชิรเมธี, **เคล็ดลับหัวใจเศรษฐี**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปรมาณู พับลิชชิงจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗.

๔) สะ คือ สมชีวิตา มีความประหยัด ความประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก จะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพ และสมฐานะของตน พยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของตน เพราะฉะนั้นผู้หวังความเจริญด้วยโภคทรัพย์ จะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์ พยายามใช้จ่ายแต่สิ่งจำเป็นเท่านั้นข้อนี้นับว่าเป็นหัวใจในการทำธุรกิจทีเดียว นอกจากนี้ยังมีหลักในการบริโภค ซึ่งกล่าวไว้ ดังนี้

๓.๑.๒ หลักการสร้างควมมั่งคั่งธุรกิจให้ยั่งยืน

กุลจิรัฎฐิติธรรม ๔ คือ ธรรมสำหรับดำรงความมั่งคั่งของตระกูลให้ยั่งยืน หรือธรรมที่เป็นเหตุทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน กุลจิรัฎฐิติธรรมหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กุลธรรม” แปลว่า ธรรมสำหรับดำรงความมั่งคั่งของตระกูล เมื่อตั้งเนื้อตั้งตัวได้เป็นหลักฐาน อันเนื่องมาจากดำรงมั่นในทิวฐธัมมิกัตถ ๔ ประการดังกล่าวแล้ว จะต้องไม่ประมาทหมั้วเมา โดยจะต้องขวนขวายเพื่อความเจริญมั่นคงแห่งโภคทรัพย์และครอบครัวยิ่งขึ้นไป เพราะมีเหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งดำรงอยู่ได้นาน ที่เรียกว่า กุลจิรัฎฐิติธรรม ๔ ประการ ดังนี้^๖

๑. นิญฐคเวทนา ของหายรู้จักแสวงหาคืนมา คือเมื่อสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ในครอบครัวอันใดหายไป อาจจะเป็นเพราะใช้แล้ววางไว้ผิดที่หรือมีคนมาขโมยไป ซึ่งก็อยู่ในวิสัยที่จะแสวงหากลับคืนมาได้ ก็ต้องรีบแสวงหาคืนกลับมาไว้ไม่ปล่อยให้สูญหาย หรือไม่รีบด่วนซื้อมาแทน อันจะทำให้สิ้นเปลืองเงินทองโดยไม่จำเป็นในทางปฏิบัติ โดยยึดหลัก ๔ ประการ คือ^๗

๑.๑ การป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ทรัพย์ ระวางโจรผู้ร้ายที่จะลักหรือตีชิงเอาไป การเก็บของมีค่าไว้ในบ้าน ก็ต้องเก็บในที่มิดชิด ต้องรู้จักการป้องกันด้วยทางที่ดีควรจะป้องกันอันตรายซึ่งจะเกิดกับที่อยู่อาศัยด้วย เช่น ช่วยกันป้องกันอัคคีภัย กำจัดสิ่งที่เป็นเชื้อเพลิง และที่สำคัญอย่าประมาทปิดประตูหน้าต่างก่อนเข้านอนด้วยก็จะยิ่งดี

๑.๒ ทำการสะสมทรัพย์ นอกจากจะรู้จักแสวงหาทรัพย์มาไว้แล้ว ควรหาวิธีที่จะพอกพูนทรัพย์เพื่อให้เกิดความมั่งคั่งแก่ทรัพย์สมบัติ

๑.๓ ป้องกันกรรมสิทธิ์ ในฐานะที่เราเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น เราต้องมีกรรมสิทธิ์โดยชอบธรรมตามกฎหมาย ฉะนั้น ต้องหมั่นตรวจตราดูว่า ที่ดิน เคหสถานบ้านเรือน หรือหนังสือสัญญายังมีสิทธิสมบูรณ์ตามกฎหมายอยู่หรือไม่ แล้วจึงดำเนินการตามความเหมาะสมต่อไป

๑.๔ ถนอมทรัพย์ คือให้คนในปกครองรู้จักถนอมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในบ้านเรือนให้อยู่ในสภาพที่จะใช้งานได้เสมอ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เสื้อผ้า รองเท้า ถ้วยชาม และอื่นๆ ให้ใช้การได้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ สิ่งของต่างๆ ที่บุคคลแสวงหาได้มา ถ้าไม่รู้จักเก็บรักษาก็จะสูญหายหรือเสียหายได้ ต้องรู้จักหามาไว้ทดแทน หรือให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น ทั้งรู้จักบูรณะซ่อมแซมสิ่งของที่คร่ำคร่า หรือชำรุดเสียหายและรู้จักประมาณในการใช้สอยเครื่องอุปโภคบริโภคให้เหมาะสมกับฐานะและภาวะของตนไม่ควรฟุ่มเฟือย ให้รู้จักใช้จ่ายตามฐานะตนเองอย่าให้รายจ่ายเกินรายรับเป็นประการสำคัญ คือให้รู้จักประหยัดนั่นเอง

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๑๓.

^๗ ไสว มาลาทอง, คู่มือการศึกษาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การันต์การพิมพ์), ๒๕๕๖, หน้า ๙๙-๑๐๕.

๒. ชินณปฏสังขรณา ของเก่าของชำรุดรู้จักซ่อมแซม คือเมื่อพบว่าสิ่งใดเก่าชำรุดแต่ยังไม่หมดสภาพการใช้งาน ให้รับจัดการบูรณะซ่อมแซม โดยถ้าซ่อมเองได้ก็ซ่อมเอง หรือถ้าซ่อมไม่ได้ก็ให้ช่างผู้ชำนาญซ่อมเพื่อใช้งานต่อไป หรืออาจจะมีการปรับใช้ก็ได้ แทนที่จะไปซื้อใหม่มาใช้ก็จะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายได้ สำหรับการปรับใช้ในลักษณะนำกลับมาใช้ใหม่นั้นพระพุทธศาสนาได้ได้ทำเป็นตัวอย่างแล้ว จะเห็นได้จากคำสนทนาระหว่างพระเจ้าอุเทนกับพระอานนท์เมื่อพระอานนท์ได้รับถวายผ้า ๕๐๐ ผืน จากพระมเหสีของพระเจ้าอุเทน ทำให้พระเจ้าอุเทนเกิดสงสัยว่า ทำไมพระอานนท์รับจำนวนมากถึงเพียงนั้น ดังต่อไปนี้

“พระเจ้าอุเทน : พระคุณเจ้า ผ้าตั้ง ๕๐๐ ผืน พระคุณเจ้าจะเอาไปทำอะไร

พระอานนท์ : อาตมาจะแบ่งปันให้พระที่มีจีวรเก่า

พระเจ้าอุเทน : จีวรเก่าพระคุณเจ้าจะเอาไปทำอะไร

พระอานนท์ : ปวงอาตมาจะเอาไปทำผ้าปูที่นอน

พระเจ้าอุเทน : ผ้าปูที่นอนเก่าเล่า พระคุณเจ้าจะเอาไปทำอะไร

พระอานนท์ : ปวงอาตมาจะเอาไปทำผ้ากั้นเพดาน

พระเจ้าอุเทน : ผ้ากั้นเพดานเก่าเล่า พระคุณเจ้าจะเอาไปทำอะไร

พระอานนท์ : ปวงอาตมาจะเอาไปทำผ้าปูพื้น

พระเจ้าอุเทน : ผ้าปูพื้นเก่าเล่า พระคุณเจ้าจะเอาไปทำอะไร

พระอานนท์ : ปวงอาตมาจะเอาไปทำผ้าเช็ดเท้า

พระเจ้าอุเทน : ผ้าเช็ดเท้าเก่าเล่า พระคุณเจ้าจะเอาไปทำอะไร

พระอานนท์ : ปวงอาตมาจะเอาไปทำเป็นผ้าขี้ริ้ว

พระเจ้าอุเทน : ผ้าขี้ริ้วเก่าเล่า คุณเจ้าจะเอาไปทำอะไร

พระอานนท์ : ปวงอาตมาจะเอาไปโขลกเคล้ากับดินเหนียวแล้วนำไปฉาบกุฏิ”

นี้แสดงให้เห็นว่ามีการปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ทุกระยะของสภาพวัตถุ ควรจะได้นำเอาไปเป็นตัวอย่างในการปรับใช้วัสดุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เป็นเจ้าของจำเป็นต้องเอาใจใส่รับผิดชอบในการดูแลรักษาและบูรณะซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดเสียหาย เช่นเหย้าเรือนรั่ว ชำรุด ก็ต้องรีบบูรณะซ่อมแซมให้เป็นปกติใช้การได้อยู่เสมอ

๓. ปริมิตปานโกชนา รู้จักประมาณความพอดีในการกินการใช้ คือรู้จักประหยัดกินประหยัดใช้ ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยหรือสุรุ่ยสุร่าย รู้จักเจียมฐานะของตน ไม่ฟุ้งเฟ้อตามอารมณ์ที่ตน อยากได้ อยากมี อยากเป็นรู้จักประมาณในการกินการใช้ ตามหลักทฤษฎีใหม่ของในหลวงก็คือการประกอบอาชีพแบบพอเพียงหรือพอกินพอใช้ มีพออยู่พอกิน ให้รู้จักประมาณในการใช้จ่ายใช้สอยเครื่องอุปโภคบริโภคให้สมกับฐานะ

๔. อธิปัจจศีลวันตสถาปนา พ่อบ้านแม่บ้านจะต้องเป็นผู้มีศีลธรรม คือ อย่างต่ำจะต้องเป็นผู้ศีล ๕ และละเว้นจากอบายมุข “มีศีล ๕ ละอบายมุข” ถ้าได้พ่อบ้านแม่เรือนที่มีศีลธรรม เช่นหลักธรรมที่จะทำให้เป็นเศรษฐีคือธรรมที่จะอำนวยประโยชน์สุขในปัจจุบัน หรือธรรมเป็นเหตุให้สมหมาย ๔ ประการ คือ

๔.๑ สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือ เมื่อทำอะไร พุทอะไร คิดอะไร ก็ประกอบด้วยศรัทธา ได้แก่ มีความเชื่อเหตุเชื่อผล เชื่อมั่นในตนเองมั่นใจต่อตนเองในทางที่ถูกต้อง

๔.๒ สีสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล คือเมื่อทำอะไร พุทธอะไร ก็ประกอบด้วยศีล ได้แก่ เป็นคนมีระเบียบวินัย ทำอย่างมีระเบียบวินัย พุทธอย่างมีระเบียบวินัย เว้นกายทุจริต และวจีทุจริตเสีย

๔.๓ จากสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาค คือมีความเสียสละเมื่อถึงที่ควรเสียสละ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีใจโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น ไม่เป็นคนใจแคบ ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว

๔.๔ ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา คือเป็นคนรู้จักใช้ปัญญาพิจารณาวินิจฉัย ปัญหาที่เกิดขึ้น รู้จักตัดสินใจปัญหา รู้จักแก้ปัญหาด้วยกำลังปัญญาของตน รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรอง ด้วยเหตุผลอย่างรอบคอบหลักธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นหลักธรรมส่งเสริมพ่อบ้านแม่เรือนให้เป็นคนมีความมั่งคั่งในการครองเรือน เป็นตัวของตัวเอง สามารถทำวงศ์ตระกูลของตนให้เป็นที่พึ่งพาของลูกหลานได้ เพราะคนทุกคนเมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ย่อมมีความหวังคือ หวังอยากเป็นนั่นอยากเป็นนี่บุคคลผู้หวังความเจริญก้าวหน้าให้กับตระกูล ควรยึดหลักธรรม ๔ ประการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป

การพาณิชย์

การพาณิชย์ หมายถึง การค้าขาย ซึ่งเป็นอาชีพที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ตนและบ้านเมือง พระพุทธศาสนาได้เสนอแนะหลักธรรมที่จะทำให้สำเร็จในการประกอบธุรกิจ ซึ่งถ้าพ่อค้าประกอบด้วยองค์ ๓ ประการนี้ จะได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เจริญทวีขึ้น องค์ประกอบ ๓ ประการมีดังนี้^๘

๑. เวลาเข้าจัดแจงการงานโดยเอื้อเฟื้อ หมายถึง เวลาเข้าต้องเตรียมข้าวของหรือสินค้าที่เราจะขายให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะจำหน่ายไม่ให้เกิดตกบกพร่อง

๒. เวลาเที่ยงจัดแจงการงานโดยเอื้อเฟื้อ หมายถึง เวลาเที่ยงก็ควรตรวจตราดูข้าวของหรือสินค้าที่จะจำหน่ายให้อยู่ในสภาพที่พร้อมไม่ให้เกิดตกบกพร่อง ถ้าสินค้าตัวไหนขาดไปจะหาสินค้าตัวไหนมาทดแทนได้ก็ควรเตรียมไว้

๓. เวลาเย็นจัดแจงการงานโดยเอื้อเฟื้อ หมายถึง เวลาเย็นก็ควรตรวจตราดูสินค้าให้พร้อมขาย และถ้าสินค้าตัวไหนหมดก็เตรียมซื้อหามาเพิ่มเพื่อที่จะจำหน่ายในวันต่อไป เป็นต้น พระพุทธศาสนายังได้กล่าวถึงพ่อค้าที่ประกอบด้วยองค์ ๓ ประการอีกว่า จะมีโภคทรัพย์มากมายเหลือเฟือไม่นานเลย

๓.๑.๓ หลักการสร้างทักษะของการค้าตามหลักปาปนิกังคะ ๓

การค้าขายตามหลักพ่อค้าหรือองค์คุณของพ่อค้า พ่อค้าแม่ค้าหรือนักธุรกิจจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องประกอบด้วยองค์คุณ ๓ ประการ หรือทักษะของการค้าขาย ซึ่งประกอบด้วย^๙

๑. จักขุมา แปลว่า ตามีแวว คนเป็นนักธุรกิจต้องตามีแวว คือ มีตาไวกว้างไกล รู้จักสินค้าดูสินค้าเป็น สามารถจำแนกต้นทุนกำไรสินค้าได้เป็นอย่างดี ทั้งสามารถกะทุนได้อย่างแม่นยำว่าสินค้าตัวนี้ซื้อมาเท่านี้ ควรจะขายเท่าไรจึงจะได้กำไร แต่ถ้าขาดคุณสมบัติข้อนี้ คือไม่มีวิสัยทัศน์ลงทุนอย่างไรก็ล้มเหลว ดังนั้นถ้าเรามีวิสัยทัศน์^{๑๐} ต่อให้ไม่มีคุณสมบัติข้อ ๒ และข้อ ๓ เงินไม่มีสักบาท ก็

^๘ อดิภก. (ไทย) ๒๐/๑๙/๑๖๑-๑๖๒.

^๙ อดิภก. (ไทย) ๒๐/๒๐/๑๖๓.

^{๑๐} วว. ชีรเมธี, เคล็ดลับหัวใจเศรษฐี, (กรุงเทพมหานคร: สุริยพร จำกัด) ๒๕๕๗, หน้า ๕๕.

สามารถประสบความสำเร็จได้ เพราะวิสัยทัศน์ หมายถึง เราต้องรู้จักตัวเอง ดูตัวเองออก บอกตัวเองได้ ใช้ตัวเองเป็น เห็นตัวเองชัด หมายความว่า เราต้องรู้จักตัวเราเองว่าเรามีความสามารถที่จะเป็นพ่อค้าหรือนักธุรกิจได้ไหม ไม่มีใครเกิดมาเพื่อที่จะเป็นพ่อค้าทั้งหมดคนเราไม่ได้เหมาะที่จะเป็นทุกอย่าง ถ้าเราไม่มีอุปนิสัยที่จะเป็นพ่อค้าแม่ค้าหรือนักธุรกิจเลย แล้วไปทำก็ต้องล้มเหลว ฉะนั้นวิสัยทัศน์ประการที่ ๑ คือดูตัวเองออก บอกตัวเองได้ ใช้ตัวเองเป็นเห็นตัวเองชัด ว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นพ่อค้าแม่ค้า หรือนักธุรกิจกับเขาได้หรือไม่ คนเป็นนักธุรกิจต้องมีทักษะในการเลือกซื้อข้าวของ ทักษะในการเจรจาต่อรอง ทักษะในการนำเงินไปต่อยอด ทักษะในการเก็บออม ทักษะในการเลือกทำเลที่ตั้ง และ ทักษะในการบริหารจัดการ เป็นต้น

๒. วิธูโร มีฐานะดี คือเป็นคนฉลาดที่จะซื้อและขายสิ่งที่ตนพึงซื้อพึงขาย จัดเจนธุรกิจ มีความชำนาญในการค้า เข้าใจในการซื้อสินค้า เข้าใจในการจำหน่ายสินค้าออก รอบรู้การตลาดรู้ความเคลื่อนไหวของตลาด มีความขยันไม่ทอดธุระไม่ทำให้สินค้าตกค้าง บริหารจัดการดี เป็นนักวางแผนที่ดี จะขายอะไร จะตั้งร้าน จะบริหารจัดการอย่างไร ต้องเห็นภาพรวมทั้งหมด ถึงจะทำธุรกิจได้ ถ้าเห็นไม่ครบทำอย่างหนึ่งแล้วขาดอย่างหนึ่ง จะมีปัญหาตามมาให้แก้กันไม่รู้จบ แต่ถ้าใครเห็นตั้งแต่ต้นจนจบแล้ววางแผนก่อนจึงลงมือทำ ธุรกิจก็มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จ

๓. นิสสยสัมปันโน ถึงพร้อมด้วยบุคคลที่จะพึงได้ คือ ต้องมีเครือข่ายสัมพันธ์ที่ดีถึงพร้อมด้วยแหล่งเงินทุนมีแหล่งเงินทุนต่าง ๆ สนับสนุนอย่างเพียงพอ เป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ดีรู้จักทำตนให้เป็นที่ยอมรับเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่เศรษฐี คหบดี นายธนาคาร มีความสามารถติดต่อหาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการได้โดยง่าย ถ้าจะมาทำการค้าขายคนเดียวสำเร็จได้ยากจะต้องมีอย่างน้อยคน ๓ ประเภท ที่คอยช่วยเหลือจึงจะประสบความสำเร็จได้ นั่นก็คือนายดัง ลูกน้องดัน คนเสมอกันช่วย

นายดัง หมายถึง ต้องมีแหล่งเงินทุน ต้องมีผู้ใหญ่คอยสนับสนุน ต้องมีใครสักคนหนึ่งคอยเป็นแหล่งเงินต้นให้ เป็นแหล่งเงินทุนให้

ลูกน้องดัน หมายความว่า การทำธุรกิจก็ต้องมีลูกน้องดี รู้จักทำหน้าที่ของตัวเองโดยไม่ขาดตกบกพร่อง มีความซื่อสัตย์ มีความขยันอดทน ร่วมทุกข์ร่วมสุข เมื่อธุรกิจมีปัญหา

คนเสมอกันช่วย คือ ต้องมีเพื่อนฝูง มีเพื่อนคู่คิด มีที่ปรึกษาคอยปรึกษาหารือ หรือผู้ร่วมค้า ที่คอยให้ความช่วยเหลือในทางการค้า การเงิน หรือด้านความคิด จึงจะทำได้สำเร็จ ดังนั้น คนที่จะประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจหรือการทำมาค้าขายจะต้องมีวิสัยทัศน์ดี เป็นนักวางแผนที่ดี มีเครือข่ายมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ถ้าทำได้ครบองค์ประกอบ ๓ ประการนี้แล้ว อย่าวัวแต่เป็นนักธุรกิจหรือพ่อค้าแม่ค้าเลย จะเป็นอะไรก็ประสบความสำเร็จทั้งหมด เพราะใช้ได้กับทุกเรื่อง อ่านตัวเองออกบอกตัวเองได้ ใช้ตัวเองเป็น เห็นตัวเองชัด การมีทักษะในการวางแผนก็ใช้ได้กับทุกเรื่อง ไปที่ไหนแล้วมีเพื่อนฝูงมากมายก็ใช้ได้กับทุกเรื่องสามารถใช้ในการดำรงชีวิตได้ทั้งหมดเมื่อธุรกิจนำปัจจัยต่างๆ มาผลิตเป็นสินค้าและบริการแล้ว ก็ต้องนำออกจำหน่ายให้แก่ผู้ต้องการสินค้า การจำหน่ายจะต้องทำด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โฆษณาชวนเชื่อให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจผิด โดยต้องปฏิบัติตามพุทธพจน์ที่ว่า

“เว้นขาดจากการฉ้อโกงด้วยตราซัง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่องตวงวัด เว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวงและการตลบตะแลง เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และการกรรโชก”^{๑๑}

การที่จะเป็นพ่อค้าแม่ค้าหรือนักธุรกิจที่ดี และสามารถประกอบธุรกิจให้มีความเจริญรุ่งเรือง มั่นคงในอาชีพของตน ต่อไปในภายภาคหน้าก็ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้าเป็นสำคัญ มีเรื่องในชาดกเรื่องหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ของผู้ทำธุรกิจ ว่าควรปฏิบัติต่อลูกค้าอย่างไร เรื่องมีชื่อว่า

เสรีรวาณิชชาดก^{๑๒} ปฐมเหตุแห่งการอาฆาตจองเวรของพระเทวทัตในอดีตกาล พ่อค้า ๒ คน อยู่ในแคว้นเสรีรัฐข้ามแม่น้ำไปขายของในเมืองอริกฐะปุระเนื่องๆ ยายหลานคู่หนึ่งตกทุกข์ได้ยากอาศัยอยู่หลังบ้านของเศรษฐีผู้สิ้นชีวิต แล้วมอบสมบัติให้บุตรผู้ผละจากทรัพย์สินของบิดามารดาหมดสิ้นไปแล้วในที่สุดก็ตายด้วยความยากจนพ่อค้าคนแรก ร้องขายสินค้าของตน หลานสาววัยรุ่นวิ่งออกมาดู อยากได้เครื่องประดับตามประสาเด็กสาว ขอให้ยายซื้อให้ ยายห้ามว่า เราเป็นคนจนจะเอาอะไรไปซื้อหลานสาวตอบว่า เรามีเถาตแก่แก่เหลืออยู่ใบหนึ่งเอาไปแลกเครื่องประดับให้หนูเถิด ยายจึงออกมาเรียกพ่อค้า ขอซื้อเครื่องประดับให้หลาน โดยแลกกับเถาใบนั้น พ่อค้ารับเถาใบนั้นมาเห็นว่ามิน้ำหนักก็คิดว่าอาจเป็นเถาทอง แอบเอาเข็มขีดที่ก้นเถาใบนั้น แน่ใจว่าเป็นทอง คิดจะไม่ให้อะไรแก่ยายหลานนั้น แต่จะเอาเถาใบนี้ จึงพูดว่าเถาใบนี้ไม่มีราคาพอจะแลกสินค้าอะไรหรอก ว่าแล้วก็โยนเถาลงที่พื้นอย่างไม่สนใจแล้วเดินจากไปพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นพ่อค้าคนที่สอง จากแคว้นเสรีรัฐ และข้ามแม่น้ำมาขายของในเมืองอริกฐะปุระเช่นกันมาถึงบ้านเศรษฐีนั้นในตอนบ่ายร้องขายของว่า เชิญซื้อเครื่องประดับและสินค้าต่างๆ เถิด เด็กสาวคนนั้นรีบวิ่งไปหาซื้อเช่นเดิม ยายกล่าวว่าพ่อค้าคนแรกเขายังโยนเถาใบนั้นทิ้ง แล้วจะมีอะไรไปแลกเครื่องประดับเล่าหลานสาวตอบว่าพ่อค้าคนนี้ทำทางใจดี พูดจาก็เพราะเขาคงจะรับเถาใบนี้ขายก็บอกให้ไปเรียกพ่อค้าคนนี้เข้ามา พ่อค้าคนที่สองจับเถาดูรู้สึกหนัก เมื่อพลิกดูเห็นรอยเข็มขีดเป็นสีทองสุกปลั่งก็แน่วใจว่าเป็นเถาทองคำ ด้วยความมีใจเป็นธรรมและมีนิสัยซื่อสัตย์ เขาจึงบอกความจริงแก่ยายและหลานนั้นว่า “เถาใบนี้เป็นเถาทองคำมีค่านับแสน สินค้าของเราทั้งหมดยังมีค่าไม่ถึงครึ่งของเถาใบนี้เลย” ยายและหลานจึงกล่าวว่า พ่อค้าคนแรกบอกว่าเถาใบนี้ราคาไม่ถึงครึ่งมาสก (ประมาณสลึงเดียว) เขาเหวี่ยงเถาลงพื้นทิ้งไป ท่านแน่ใจหรือว่าเป็นทองใช่แน่ ๆ ยาย เป็นเถาทองจริง ๆ พ่อค้าใจซื่อรับตามความจริง ยายกับหลานต่างตะลึงด้วยความประหลาดใจ จึงกล่าวกับพ่อค้าคนที่สองว่านี่แน่ท่าน เถาใบนี้เกิดเป็นทองขึ้นมา ก็เพราะบุญของท่านเอง เราจะยกเถาใบนี้ให้แก่ท่านท่านจะให้อะไรก็ได้แก่หลาน แล้วท่านก็เอาเถาใบนี้ไปเถิด พ่อค้าโพธิสัตว์นั้นจึงให้เงินที่ตนมีทั้งหมด ๕๐๐ กหาปณะ พร้อมทั้งห่อสินค้าอันมีเครื่องถนิมพิมพาภรณ์และเสื้อผ้าและเสื้อผ้าแพรพรรณที่นำมาขายให้แก่ยายและหลานทั้งหมด ขอไว้เพียงตาซัง และเงิน ๘ กหาปณะ เป็นค่าเหมาเรือเดินทางกลับบ้านเท่านั้น ส่วนพ่อค้าใจคด กระวนกระวายใจอยากได้เถาทองคำใบนี้ จึงรีบย้อนกลับไปหาสองยายหลาน ทำทีว่ามีเมตตาจะให้เครื่องประดับสักชิ้นหนึ่ง ยายจึงกล่าวอย่างไม่ไว้หน้าว่า เจ้าคนใจคด เมื่อเช้าเจ้าบอกว่าเถาของเราไม่มีราคาแม้กึ่งมาสก แต่เมื่อสักครู่นี้เอง พ่อค้าใจซื่อมีคุณธรรมให้ทรัพย์แก่เราตั้งพันแล้วเอาเถาทอง

^{๑๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๒/๙

^{๑๒} อัมไพ สุจริตกุล, ชาดก ๔๐ เรื่อง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๕), หน้า ๕๖

ราคาเป็นแสนใบนั้นไปแล้วพอคำใจคิดว่าตนพลาดโอกาสจะได้ถาดทองคำก็เสียใจ จนเป็นลมหมดสติไป พอฟื้นขึ้นมาก็คลุ้มคลั่ง คุมสติไม่อยู่วิ่งตามพ่อคำใจซื้อจนถึงทำน้ำ เห็นเรือพาพ่อคำคนนั้นและถาดทองคำออกไปยังเคียดแค้นหนักขึ้นร้องเรียกเรือให้กลับมารับ แต่คนเรือกลับกางใบออกไปจากทำน้ำเสียแล้ว

จากขาคเรื่องนี้ทำให้เห็นว่าการทำธุรกิจค้าขายด้วยความไม่ซื่อตรง ทำให้ไม่ได้รับประโยชน์ที่พึงจะได้รับ คุณพ่อคำคนแรกที่เสียผลประโยชน์อันสมควรได้ไปอย่างน่าเสียดายเพราะเป็นคนไม่ซื่อตรงหวังกำไรเกินควร ถือว่าเอาเปรียบผู้บริโภค จึงทำให้ประสบกับความหายนะในภายหลัง

การลงทุน

ในการประกอบอาชีพอะไรก็ตามจะต้องมีการลงทุนลงแรง และการลงทุนลงแรงนั้นต้องประกอบไปด้วย คุณธรรม ๒ ประการ คือ ความเพียร (วิริยะ + ชันติ) และปัญญา คุณธรรมสองประการนี้เป็นของคู่กัน คนที่มีแต่ความเพียรไม่มีปัญญาการงานที่ทำมักไม่สมบูรณ์ ส่วนคนที่มีปัญญาแต่ไม่มีความเพียรการงานมักไม่สำเร็จ แม้ในการประกอบธุรกิจผู้ที่ก้าวหน้าไปด้วยดีจะต้องมีความเพียรและปัญญาควบคู่กันไป เพราะว่าผู้ที่มีคุณธรรมทั้งสองประการนี้ ย่อมเจริญมั่นคงในทางธุรกิจแม้การลงทุนผู้มีความเพียรและปัญญาเท่านั้นจึงจะสามารถตั้งตนได้ เพราะความเพียรเป็นเครื่องดำเนินทาง ปัญญาเป็นเครื่องสอดส่องแนวทาง พระพุทธองค์ทรงได้แนะนำหลักการของการลงทุนเอาไว้ว่า “ผู้มีปัญญาพิจารณาเห็นประโยชน์ประจักษ์ย่อมตั้งตัวได้ด้วยสิ่งของอันมีมูลค่าน้อยเหมือนคนก่อไฟกองเล็กๆ ทำให้เป็นกองใหญ่ได้”^{๑๓}

การรู้จักประมาณในการลงทุนทางพุทธเศรษฐศาสตร์ ข้อสำคัญก็คือว่าถ้ามีความรู้เฉลี่ยฉลาดแล้วอาจไม่จำเป็นต้องอาศัยต้นทุนจำนวนมากมาย ก็สามารถจะดำเนินการประสบความสำเร็จได้การทำธุรกิจหรือการค้าขาย นอกจากจะมีกำไรแล้ว ก็ยังมีการขาดทุน ทำให้บางคนจึงค้าขายแล้วมีกำไร แต่ทำไมบางคนค้าขายแล้วขาดทุน พระพุทธเจ้าทรงสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในวินัยปิฎก ดังนี้^{๑๔}

พระสารีบุตรได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่าอะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลในโลกนี้ทำการค้าขายแล้วขาดทุน อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลในโลกนี้ทำการค้าขายแล้วไม่ได้กำไรตามที่ประสงค์ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลในโลกนี้ทำการค้าขายแล้วได้กำไรตามที่ประสงค์ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลในโลกนี้ทำการค้าขายแล้วได้กำไรยิ่งกว่าที่ประสงค์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าบุคคลบางคนในโลกนี้ เข้าไปหาสมณะ หรือพราหมณ์แล้ว ย่อมปวารณาว่าขอท่านจงบอกปัจจัยที่ท่านประสงค์ เขากลับไม่ถวายปัจจัยที่เขาปวารณา ถ้าเขาเคลื่อนจากอภัพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาทำการค้าขายอย่างใดๆ เขาย่อมขาดทุนบุคคลบางคนในโลกนี้ เข้าไปหาสมณะ หรือพราหมณ์แล้ว ย่อมปวารณาว่าขอท่านจงบอกปัจจัยที่ท่านประสงค์ แต่เขาถวายปัจจัยที่เขาปวารณาไว้ไม่เป็นไปตามประสงค์ ถ้าเขาเคลื่อนจากอภัพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาทำการค้าขายอย่างใดๆ เขาย่อมไม่ได้กำไรตามที่ประสงค์บุคคลบางคนในโลกนี้ เข้าไปหาสมณะ หรือพราหมณ์แล้ว ย่อมปวารณาว่าขอท่านจงบอกปัจจัยที่ท่านประสงค์ เขากลับไม่ถวายปัจจัยที่เขาปวารณาไว้ตามที่ประสงค์

^{๑๓} พุ.ชา.เอก. (ไทย) ๒๓/๔/๒

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับธรรมทาน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

ถ้าเขาเคลื่อนจากอัฐภาพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาทำการค้าขายอย่างไรๆ เขาย่อมได้กำไรตามที่ประสงค์บุคคลบางคนในโลกนี้ เข้าไปหาสมณะ หรือพราหมณ์แล้ว ย่อมปวารณาว่าขอท่านจงบอกปัจจัยที่ท่านประสงค์ เขาถวายปัจจัยที่เขาปวารณาไว้มากกว่าที่ประสงค์ ถ้าเขาเคลื่อนจากอัฐภาพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาทำการค้าขายอย่างไรๆ เขาย่อมได้กำไรยิ่งกว่าที่ประสงค์นี้เป็นเหตุปัจจัยเครื่องให้บุคคลในโลกนี้ ทำการค้าขายแล้วบางคนขาดทุน บางคนค้าขายแล้วไม่ได้กำไรตามที่ประสงค์ บางคนค้าขายแล้วได้กำไรตามที่ประสงค์ และบางคนค้าขายแล้วได้กำไรยิ่งกว่าที่ประสงค์

ทรัพย์สิน

เมื่อได้กำไรแล้วจากการทำธุรกิจ ทำให้ร่ำรวยขึ้นมีทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้นแล้วพระพุทธศาสนายังสอนให้มนุษย์รู้จักใช้ทรัพย์ให้เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความสุขทั่วหน้ากันมี ๕ ประการ ดังนี้^{๑๕}

๑. เลี้ยงตัวเอง เลี้ยงบิดา มารดา บุตร ภรรยา บ่าวไพร่ ให้เป็นสุขสิ่งนี้สำคัญมาก เพราะบางคนมีทรัพย์สินแล้ว ไม่ยอมกินไม่ยอมใช้ ตัวเองก็อด ทุกคนก็อด เมื่อล่วงลับดับขันธไปแล้วเป็นของคนอื่นหมด แล้วหามาทำไมไม่มีประโยชน์เลย ทรัพย์สินเป็นของมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อใช้ให้เกิดประโยชน์ ถ้าไม่ใช้ก็ไม่มีความหมาย เพราะทรัพย์สินเป็นของสมมติ

๒. เลี้ยงเพื่อนฝูงให้เป็นสุข คือสงเคราะห์อนุเคราะห์ตามฐานะของตน คนเราถ้าไม่มีเพื่อนฝูงบ้างทำอะไรก็สำเร็จได้ยาก การเลี้ยงเพื่อนฝูงเสมือนเป็นการสร้างฐานเศรษฐกิจของเราเองให้มั่นคงสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

๓. ป้องกันภัยอันตราย หรือการบำบัดอันตรายที่เกิดแต่เหตุต่างๆ เช่น ในคราวเกิดอุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย อริราชภัย (สงคราม) เป็นต้น

๔. ทำพละ ๕ อย่าง คือ

๔.๑ ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ

๔.๒ อติพละ ต้อนรับแขก คือต้อนรับด้วยอามิสปฏิสันถาร

๔.๓ ปุพพเปตพละ ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย จะเกี่ยวข้องกันโดยเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติก็ตาม

๔.๔ ราชพละ ถวายเป็นของหลวง มีเสียภาษีอากร เป็นต้น คือรู้จักหน้าที่ในการเป็นพลเมืองดีเมื่อทำมาค้าขาย หรือมีรายได้อันเกิดจากประกอบกิจการงานในแผ่นดินก็ควรทำนุบำรุงประเทศชาติ ไม่หลีกเลี่ยงภาษีอากรโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

๔.๕ เทวตาพละ ทำบุญอุทิศให้แก่เทวดา

๕. บริจาคทานในสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติชอบ คือให้การสนับสนุน เพื่อการธำรงไว้ซึ่งความดี เช่น พระสงฆ์ เราถือกันว่าท่านเป็นสัญลักษณ์ของความดี

นี่คือหลักการใช้เงินของพระพุทธเจ้า ถ้าทำตาม ๕ ข้อดังกล่าวนี้เงินไม่หาย กำไรเพิ่มยังมีเงิน เงินนั้นยังงอกงาม ยังมีเงิน เงินนั้นยังเกิดประโยชน์ และยังใช้เงิน เงินนั้นยังเพิ่มพูนมากขึ้น ฉะนั้นเมื่อเราทำมาหากินโดยสุจริตและได้เงินมาก็ต้องรู้จักใช้เงิน ถ้าใช้เงินเป็นก็เหมือนแก้วสารพัดนึก บันดาลได้เกือบทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ถ้าใช้ไม่เป็นก็เปรียบเสมือนอสรพิษพร้อมจะแว้งกัดได้ทุกเมื่อ

^{๑๕} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๑/๔๘.

เพราะว่าเงินนั้นเป็นทาสที่ไม่มีตา พร้อมจะรับใช้ทั้งคนดีและคนเลวหลักธรรมสำหรับส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจหรือพัฒนาคนให้มีคุณภาพในด้านเศรษฐกิจนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้เป็นอันมาก ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ในการประกอบธุรกิจอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการหาทรัพย์ การใช้จ่ายทรัพย์ หรือแม้แต่การทำอะไรจะให้ทรัพย์ที่ยั่งยืนต่อตระกูล อันเป็นความปรารถนาของมนุษย์ แต่ยังมีทรัพย์อีกอย่างหนึ่งที่มีแล้วทำให้มีความสุขยิ่งกว่าทรัพย์อย่างอื่น เพราะทรัพย์เหล่านั้นเป็นอริยทรัพย์^{๑๖}

อริยทรัพย์ ๗ ประการ

อริยทรัพย์ แปลว่า ทรัพย์อันประเสริฐ อันได้แก่ทรัพย์ทางใจ หรือทรัพย์ภายในที่ล้ำค่า มี ๗ ประการคือ

๑. สัทธา ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่ออย่างมีเหตุผล เช่นเชื่อกรรมและผลของกรรม
๒. ศีล การรักษากายวาจาให้เรียบร้อยเป็นสุจริต
๓. หิริ ความละอายใจต่อบาปทุจริต หรือเกลียดชังความชั่วทุกประเภท ละอายต่อการกระทำชั่ว
๔. โอตตัปปะ ความสะดุ้งกลัวต่อบาปทุจริต เกรงกลัวต่อความชั่ว
๕. พาหุสัจจะ ความเป็นคนเคยได้ยินได้ฟังมามาก รู้ศิลปวิทยามาก ได้รับการศึกษาเล่าเรียนมามาก
๖. จาคะ ความรู้จักเสียสละ รู้จักให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ เป็นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความโอบอ้อมอารี ความไม่เห็นแก่ตัว
๗. ปัญญา ความรอบรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และมีใช้ประโยชน์ รู้ทางเจริญละทางเสื่อมแห่งโลกทรัพย์^{๑๗}

อริยทรัพย์ ๗ ประการนี้ บางแห่งเรียกว่า “พหุการธรรม” ซึ่งแปลว่า เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก หมายความว่า ธรรมทั้ง ๗ ประการนี้ เป็นธรรมสนับสนุนในการทำความดีในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการพึ่งตนเอง ย่อมอำนวยให้สำเร็จสิ่งที่พึงประสงค์ได้สมความปรารถนาจะเห็นได้ว่าการประกอบธุรกิจ หรือการทำการค้าขายที่จะดำเนินไปได้อย่างราบรื่นต้องอาศัยเหตุปัจจัยที่สั่งสมมาก่อนเป็นทุนเดิมอันถือได้ว่าเป็นเครื่องสนับสนุนให้การดำเนินกิจการได้ประสบความสำเร็จ โดยในการค้าขายก็พึงระมัดระวังในการดำเนินการเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้บริโภค โดยที่ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นนอกจากหลักธรรมที่เป็นเครื่องสนับสนุนแล้ว ก็มีหลักธรรมที่เป็นเครื่องทำให้เสื่อมเช่นกัน

๓.๒ หลักธรรมที่สนับสนุนสำหรับผู้ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

พุทธจริยธรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลมีชีวิตที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันสามารถอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้เป็นอย่างดี มีความสุข และทำให้มีการดำเนินชีวิตการครองชีพอย่างประเสริฐและทำธุรกิจให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีคุณภาพและสามารถนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติอาชีพได้เป็นอย่างดี ดังนั้นพุทธจริยธรรมจึงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีของชาวพุทธตามหลักธรรมทาง

^{๑๖} ว.วชิรเมธี, *เคล็ดลับหัวใจเศรษฐี*, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๗), หน้า ๔๕.

^{๑๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๑

พระพุทธศาสนา การประกอบธุรกิจเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ ที่เกี่ยวกับปากท้อง การกินการอยู่ของคน เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยการดำรงชีวิตของคน ถ้าบ้านเมืองมีความเป็นอยู่ดีกินดี มีมาตรฐานการครองชีพสูงคนก็มีชีวิตอยู่ด้วยความสะดวกสบาย ถ้าเศรษฐกิจตกต่ำ คนก็就会有ความลำบาก ไม่มีการกินดีอยู่ดี ไม่มีความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต ธุรกิจจะดีขึ้นหรือมีความเจริญก้าวหน้า จำต้องมีการพัฒนา คือ มีการดำเนินกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ของคนให้สูงขึ้นต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลายาวนาน

สำหรับผู้ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในรูปแบบองค์กร บริษัทต่างๆ อาทิ บริษัทแลนด์ แอนด์ เฮาส์ บริษัท แสนสิริ จำกัด หรือบริษัท เรียวเอสเตท ต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรขนาดใหญ่ จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษา หาข้อมูลมาเมื่อนำมาวิเคราะห์ตามหลักพุทธจริยธรรมทางศาสนา จึงมีความในรูปแบบขององค์กรนั้น ผู้บริหารหรือผู้นำนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมประจำใจ ผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาจึงจะทำงานอย่างมีความสุข สำหรับผู้บริหารของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์นั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจะนำหลักพุทธจริยธรรมมาปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อองค์กร ตัวพนักงาน และสังคมส่วนรวมนักปราชญ์ชาวพุทธทั้งหลายได้จัดหลักพุทธจริยธรรมไว้เป็น ๔ ขั้น ดังต่อไปนี้^{๑๘}

๓.๒.๑ การปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔

ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม มี ๔ อย่างดังต่อไปนี้^{๑๙}

๑. เมตตา คือความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการที่จะช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

๒. กรุณา คือ มีความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

๓. มุทิตา คือ มีความรู้สึกพลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข มีใจแช่มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยส่งเสริมสนับสนุน

๔. อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง คือมองตามเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคงเที่ยงตรง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยวางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม

พรหมวิหาร ๔ จึงหมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือของท่านผู้เป็นใหญ่ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์เป็นหลักธรรมสำหรับพนักงานที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติที่จะแสดงออกหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องโดยสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เขาประสบ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ หลักธรรมนี้ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา ได้ถูกรวบรวมไว้เป็นหมวดธรรมหนึ่งในพระพุทธศาสนา ทั้งแบบแยกส่วนและแบบบูรณาการสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังจะเห็นได้จากการที่พระพุทธองค์ทรงนำการเจริญพรหมวิหาร

^{๑๘} ไสว มาลาทอง, คู่มือศึกษาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๓.

^{๑๙} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๘๔/๒๒๕

๔ มาตอบปัญหาของเสฐฐมานพและภารัททวาทมานพ^{๒๐} และทรงแนะนำให้ภิกษุแผ่เมตตาให้แก่
ตระกูลพญา ๔ ตระกูล เพื่อป้องกันและคุ้มครองรักษาตน^{๒๑} เป็นต้นพรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมประจำ
ใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพรหม คือ ๑. เมตตา (ความรัก) ๒. กรุณา (ความ
สงสาร) ๓. มุทิตา (ความเบิกบานพลอยยินดี) ๔. อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง)^{๒๒}

พรหมวิหารธรรม หมายถึง บุคคลผู้ที่มีคุณธรรมครบถ้วนบริบูรณ์เท่านั้นหมายถึง บุคคลผู้
ที่มีคุณธรรมครบถ้วนบริบูรณ์เท่านั้นอันพรหมวิหารธรรมนั้นมี ๔ ประการคือ^{๒๓}

๑.เมตตา คือความรัก หมายถึง รักที่มุ่งเพื่อปรารถนาดี ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขผู้บริหาร
ควรมีความรัก ความปรารถนาต่อผู้ได้บังคับบัญชาด้วยการให้คำแนะนำสั่งสอน หรือ อบรมทั้งในเรื่อง
ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและความประพฤติที่เหมาะสมและดีงามรวมถึงการใช้ผู้ได้บังคับบัญชาให้
เหมาะสม (ถูก) กับวัยงาน และความถนัด

๒.กรุณา คือความสงสาร หมายถึง ความปราณี ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ผู้บริหารควรมี
ความกรุณาต่อผู้ได้บังคับบัญชาด้วยการให้ความช่วยเหลือแบ่งปันน้ำใจหรือสงเคราะห์ทั้งทางด้านวัตถุ
กำลังกายและกำลังใจรวมถึงการจัดสรรสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ ให้เหมาะสมกับความ
เป็นอยู่ของผู้ได้บังคับบัญชา

๓.มุทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีหมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความ
เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไม่มีใจอิจฉาริษยาผู้บริหารควรสนับสนุนและแสดงออกถึงความยินดีเมื่อ
ผู้ได้บังคับบัญชา (รวมถึงครอบครัว) มีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการทำงานและชีวิต
ครอบครัว รวมถึงการเชิดชูด้วยรางวัลและแบ่งปันด้วยน้ำใจ

๔. อุเบกขา คือความวางเฉยหมายถึง การวางใจเป็นกลาง ผู้บริหารควรมีความปรารถนา
ดีต่อผู้ได้บังคับบัญชาด้วยการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์/มีความสุขในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลอง
ธรรม ด้วยความยุติธรรมไม่ลำเอียงหรืออคติต่อผู้ใดผู้หนึ่งเพราะรักไม่ชอบ (เกลียด) เชลา และกลัว
ด้วยหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ นี้เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการทำงานมากโดยเฉพาะกับหัวหน้า

พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมเหล่านั้น
ออกมาโดยไม่ต้องฝืนใจ พนักงานต้องมีพรหมวิหาร ซึ่งจะทำให้ผู้ดำรงธรรมนี้ยอมช่วยเหลือมนุษย์
สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และยอมรับรักษารธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้นเมื่อมีความกรุณาที่จะ
ช่วยเหลือปวงสัตว์ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยเพื่อที่จะมิให้เสียธรรม การนำการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นมา
ใช้ในการให้บริการพนักงานนั้นหากจะให้ประสบความสำเร็จเป็นที่ประทับใจอย่างแท้จริง พนักงาน
ให้บริการจะต้องมีพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจ เพื่อให้การให้บริการด้านต่างๆ ที่ออกมา
เกิดจากความเมตตากรุณาสงสารจากใจจริง ไม่ใช่กระทำไปเพราะเป็นเพียงหน้าที่เท่านั้น แต่มีความ
มุ่งมาดปรารถนาดีอยากให้พวกเขามีความสุข ได้รับการบริการที่ดีและพลอยรู้สึกสดชื่นเบิกบานไป

^{๒๐} ที่.ส. (ไทย) ๙/๕๑๘-๕๕๙/๒๓๐-๒๔๗.

^{๒๑} วิ.จุ. (ไทย) ๗/๒๕๑/๑๕

^{๒๒} ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๔/๒๒๖ ; ที่ .ป.า. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๒.

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒,
(กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๔.

กับพนักงานด้วยเมื่อเห็นเขามีความสุขความสมหวัง^{๒๔} เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้พนักงานแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาโดยไม่ต้องฝืนใจ ซึ่งจะทำให้ผู้ดำรงธรรมนี้ยอมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และยอมรักษารักรักรรรวมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้นเมื่อมีความกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยเพื่อที่จะมิให้เสียธรรม

วิธีการนำมาปฏิบัติในองค์กร

ธรรมหมวดนี้ส่วนมากจะมีในผู้ใหญ่ หรือเป็นผู้บริหารองค์การที่จะต้องมีแก่ผู้น้อยหรือพนักงานขององค์การ ผู้บริหารจะให้ความเมตตาช่วยเหลือลูกน้องเวลาที่มีความจำเป็นต่างๆ ทำให้องค์การมีความสงบสุขได้ เมตตาคือความรักต่อกันชนิดไม่หวังผลตอบแทน เพราะเมตตานี้เป็นรากฐานของความสงบร่มเย็นของทุกหนทุกแห่ง เมื่อบริษัทใช้เมตตาเป็นปรัชญาพื้นฐานของชีวิตในทุกขั้นตอน จึงช่วยให้คนในบริษัทเกิดความสำนึกในเรื่องคุณค่าของชีวิต มองเห็นความสำคัญของชีวิตตลอดจนเคารพคุณค่าของชีวิต ทั้งนี้เพราะทุกชีวิตมีการพัฒนาเมตตาให้มีความมั่นคงในจิตใจของบุคคลแล้วคุณธรรมข้ออื่นๆ ก็จะเกิดตามมา นอกจากผู้บริหารจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องเมตตาแล้ว ทางบริษัท ก็ยังมีการให้พนักงานสวดมนต์ก่อนปฏิบัติงานทุกเช้า และนำแผ่เมตตาพร้อมคำแปลเพื่อที่จะได้เข้าใจในเมตตาเป็นพื้นฐานต่อไป

วิธีการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติงาน

เนื่องจาก บริษัท แลนด์ แอนด์ เฮาส์ ได้รับพนักงานเข้ามาใหม่ก็จะมีการอบรม คืออบรมไหว้พระสวดมนต์อย่างถูกวิธีเป็นเวลาห้าวันติดต่อกัน อบรมให้มีศีลรู้จักเบญจศีล เบญจธรรม และดูพฤติกรรมจนกว่าจะได้บรรจุเป็นพนักงาน ถ้าไม่ผ่านก็ถือว่าไม่ได้บรรจุถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์การทำงานของ บริษัท ฝ่ายประเมินการทำงานขององค์กรจะใช้เกณฑ์ของศีลธรรมมาเป็นตัววัด เพื่อที่จะดูว่าควรที่รับไว้เป็นพนักงานประจำขององค์กรหรือไม่ เนื่องจากความรู้ความสามารถในตำแหน่งงานนั้นเมื่อเข้ามาเป็นพนักงานขององค์กรแล้ว ทางหัวหน้าแผนกจะเป็นฝ่ายสอนงานให้เอง ผู้บริหารที่นี้ถือว่าคุณธรรม จริยธรรมที่อยู่ในตัวบุคคลคนนั้นต้องมาก่อน เพราะถึงจะทำงานเก่งสักเพียงไร แต่ไม่มีศีลธรรมประจำใจแล้วก็ถือว่าใช้ไม่ได้อยู่ดี เพราะคนที่มีศีลนั้นย่อมจะอยู่ในกรอบในระเบียบวินัยได้ดีกว่าคนที่ไม่มีรู้จักศีล แต่ทำงานเก่งอย่างเดียว

๓.๒.๒ การปฏิบัติตนตามหลักโศกอาทิจะ ๕

ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโศกทรัพย์ เมื่ออริยสาวกแสวงหาโศกทรัพย์มาได้ด้วยน้ำ พักน้ำ แรง ความขยันหมั่นเพียรของตน และ โดยทางสุจริตชอบธรรมในหลักธรรม ๕ ประการ ดังต่อไปนี้^{๒๕}

๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตรภรรยา และคนในปกครองให้มีความสุข
๒. บำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการ ให้เป็นสุข
๓. ใช้ป้องกันภัยอันตราย

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๑๔๘.

^{๒๕} อภ.ปญจก (ไทย) ๒๒/๔๑/๔๘

๔. ทำพิธีกรรม ๕ ข้อ คือ สงเคราะห์ญาติ , ต้อนรับแขก, ทำบุญอุทิศแก่ผู้ล่วงลับบำรุง
 ภาษีอากร และสักการะบำรุงสิ่งที่ตนนับถือ

๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ

วิธีการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติงาน

ธรรมหมวดนี้นำไปใช้คือ ทางบริษัทมีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ต้องเป็นระบบ
 เหมาะสมในรายรับ รายจ่ายประจำวัน คือ เงินส่วนใดเป็นทุนสำรอง เงินส่วนใดเป็นค่าสวัสดิการพนักงาน
 และเงินส่วนใดที่เก็บไว้ใช้ยามฉุกเฉิน และดูแลความปลอดภัยให้พนักงานได้อยู่ดีกินดีการทำพิธี
 กรรม ก็จะมีช่วงสงกรานต์หรือปีใหม่และวันสำคัญทางศาสนา ก็จะมีการทำบุญเลี้ยงพระและอุทิศส่วน
 กุศลให้กับบุคลากร และผู้บริหารที่ล่วงลับไปแล้วเป็นประจำทุกปี บริษัทมีการเสียภาษีอากรถูกต้องตาม
 กฎหมาย การอุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ก็จะมีการทำบุญตักบาตรเป็นประจำอยู่แล้ว เพราะทางองค์
 กรถือว่าพนักงานของบริษัทไม่ค่อยได้เข้าวัดส่วนมากจะทำงานกันจนแทบจะไม่มีวันหยุดอยู่แล้วจึง
 ต้องนิมนต์พระมาให้พนักงานได้ทำบุญเป็นประจำในวันสำคัญต่าง ๆ

๓.๒.๓ การปฏิบัติตนตามหลักอคติ ๔

ความยุติธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ต้องการด้วยกันทุกคน ทุกหน ทุกแห่งไม่ว่าจะในสังคมใดจะเป็น
 บ้าน วัด ท้องตลาด ท้องทุ่ง ป่า ในโรงศาล หรือในโรงเรียน และแม้แต่คุกในตารางก็จะเรียกหาความ
 ยุติธรรมด้วยกันทั้งสิ้น อุปสรรคของความยุติธรรม พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่า คนที่ให้ความยุติธรรม
 กับผู้อื่นไม่ได้ ก็เพราะลำเอียงในสิ่งที่ทรงเรียกว่า “อคติ” ซึ่งแปลว่า “ทางผิด” หรือไม่มีความเที่ยง
 ธรรม ขาดความยุติธรรม ๔ อย่าง คือ^{๒๖}

๑. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ ถ้าชอบใคร ไม่ว่าเขาจะพูดหรือทำอะไรก็เห็นด้วยกับเขา
 เสียทุกอย่าง

๒. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง ถ้าชังไม่ว่าเขาจะพูดอะไรทำอะไร ก็รู้สึกขวางหูขวางตาไป
 หมด

๓. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง ถ้าขาดข้อมูลในเรื่องใด พอมีคนให้ข้อมูลเท็จในเรื่องนั้น ก็
 มักเชื่อเขาและตัดสินใจผิดพลาดได้ง่าย

๔. ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว ถ้าผู้มีอำนาจสั่งให้พูดหรือทำอะไรที่ขัดกับความรู้สึกของ
 ตนก็ทำตามเพราะความกลัวภัย

วิธีการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติงาน

ต้องไม่มีอคติ ๔ เป็นหมวดธรรมที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารมาก เพราะถ้าขาดหลักธรรม
 หมวดนี้แล้วก็จะทำให้องค์กรนั้นไม่เจริญก้าวหน้า เพราะมีวุ่นแต่ติดอยู่กับ ความชอบ ความชัง ความ
 หลงความกลัวอยู่ แต่ทางบริษัท จะเน้นให้ผู้บริหารได้ปฏิบัติธรรม เข้าถึงธรรมโดยที่จะขจัดปัญหาที่
 ให้เกิด อคติได้อคติ ๔ อย่างนี้ เป็นอกุศลกรรม เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง ไม่ควรประพฤติ เมื่อหลีกเลี่ยง
 จากอคติเหล่านี้ได้ผู้นั้นย่อมจะเป็นผู้เจริญด้วยเกียรติยศ มีผู้เคารพนับถือบูชาเชื่อฟังคำ มีผู้ยกย่อง

^{๒๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๓๖/๑๙๖

สรรเสริญ ผู้บริหารของบริษัท แลนด์ แอนด์ เฮาส์ มักกล่าวเสมอเมื่อมีการประชุมว่า อคติ ๔ อย่างนี้เป็นอุปสรรคการทำลายการปกครอง มิใช่ธรรมส่งเสริมการปกครอง แต่ที่สำคัญอยู่ที่การประพฤติดนให้หลีกเลี่ยงจากอคติ ๔ อย่างนี้ ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการปกครองให้เกิดผลดีสมประสงค์ ผู้ปกครองที่หวังผลสำเร็จในการปกครอง หวังความเจริญก้าวหน้าของหมู่คณะของสังคมส่วนรวมพึงปฏิบัติหลีกเลี่ยงอคติเหล่านี้

อคติเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ที่ยังมีกิเลส อันเนื่องมาจากความรัก โลภ โกรธ หลง แม้ว่าคนเราจะทำอะไรก็มักจะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เห็นแก่ญาติพี่น้อง หรือพวกพ้องของตัวเองเสมอซึ่งกิเลสที่สะสมเป็นเหตุให้ความถูกต้องอยู่เหนือความถูกต้องความผิดอยู่เหนือความถูกหรือเห็นผิดเป็นชอบดังนั้น พนักงานไทยต้องควรระวังในการทำงานเพื่อความยุติธรรมในการทำงานของพนักงานไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อคติ ไม่ใช่ทางไป ไม่ใช่ทางเดิน ไม่ควรไป ไม่ควรเดิน ไม่ควรถึง หรือจะเรียกว่าไม่ควรปฏิบัติ ก็คือ ความลำเอียง ความไม่ยุติธรรม ความไม่เป็นธรรมกล่าวกันเสมอว่า ธรรมของผู้ใหญ่ และผู้บริหารงานนั้นพึงปฏิบัติต่อกันเอง ก็คือ การไม่มีอคติซึ่งในทางพุทธศาสนาจัดแบ่งอคติออกเป็น ๔ ประการอันได้แก่^{๒๗}

๑.ฉันทาคติ หมายถึงอคติที่เกิดจากความรัก ความชอบพอกันโดยแท้จริงแล้วความรักเป็นสิ่งที่ทำให้นุษย์อยู่ร่วมกันโดยปกติสุขแต่หากความรักทำให้จิตใจของเราไม่ตรง คิดอะไรก็เอนเอียงอย่างนี้เรียกว่าความรักนำผลร้ายเข้าสู่ตัวได้ผู้นำที่มีอคติเช่นนี้ส่วนใหญ่ชอบสนับสนุนเพื่อนเดียวกัน โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือฝ่ายของตนเอง โดยมิได้สนใจในฝ่ายตรงกันข้ามเช่นการตัดสินความผิดทั้งที่รู้ว่าเพื่อนของตนเองผิดแต่มิได้กระทำการลงโทษตามระเบียบวินัยขององค์กรเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็ยากที่จะกำหนดบรรทัดฐานที่จะใช้เป็นที่ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติผลประโยชน์ตอบแทนก็เป็นบทพิสูจน์ถึงความมีอคติของผู้นำได้เช่นกันพนักงานต้องมีความเป็นกลางต่อพนักงานเสมอภาค

๒.โทษาคติ หมายถึง อคติที่เกิดเพราะโกรธกันเกลียดกัน ไม่ชอบกันเป็นธรรมชาติของมนุษย์มีเรื่องของรัก โลภ โกรธ หลงแต่หากตัดสินใจเพียงเพราะความโกรธแล้วย่อมมีผลกระทบถึงผู้ที่ทำการตัดสินใจได้ เช่นผู้นำทำการกลั่นแกล้งลูกน้องที่ตนไม่ชอบเป็นการส่วนตัวเพียงเพราะมีความคิดเห็นไม่ตรงกับผู้นำใน เลยทำให้มีอคติต่อกันคราวถึงเวลาพิจารณาความดีความชอบ กลับมองข้ามไปทั้งที่เป็นสิ่งที่ลูกน้องผู้นั้นควรจะได้หรือการตัดสินลงโทษฝ่ายที่ตนเองนั้นเกลียดชังหนักกว่าพรรคพวกของตน ดังนั้นการก้าวเข้าสู่การเป็นผู้นำ ควรระมัดระวังในเรื่องการใช้อารมณ์ต้องระงับอารมณ์โกรธ อารมณ์ไม่พอใจให้ได้ความลำเอียงโดยไม่แยกแยะเรื่องความถูกต้อง ระเบียบ ประเพณีที่พึงปฏิบัติพนักงานต้องมีความใจเย็นต่อพนักงานและทดทอนต่อคำพูดของผู้มาบริการ

๓.โมหาคติ หมายถึง อคติที่เกิดเพราะความหลง ความเขลาไม่มีการพิจารณาให้รอบครอบถี่ถ้วน ว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควรหลงไปตามคำพูดที่กล่าวอ้าง ขาดข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่นทันทีที่ผู้นำได้รับข้อมูลในทางที่ไม่ดีของพนักงานในองค์กรก็หลงเชื่อในสิ่งนั้น เรียกพนักงานผู้นั้นมาลงโทษว่ากล่าวตักเตือนโดยมิได้มีการสอบสวนให้แน่ชัดถึงความถูกต้องของข้อมูลถือว่าผู้นำมีความลำเอียง

^{๒๗} ฐิตินันท์ เกรียงไกรเลิศ, หลักพุทธศาสนากับการบริหารคน: อคติ ๔, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.nattawut-kreangkraileard.com/bhuddism_in_management_nonbias4 [๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๐].

หลงไปตามเขาแบบโมหาคติการกระทำทุกอย่างไม่ว่าจะแสดงออกทางกายวาจา ใจ ผู้นำหรือพนักงานควรใช้สติปัญญาในการไตร่ตรอง รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่แท้จริงใจต้องหนักแน่น มีหลงเชื่อในสิ่งมลายที่คอยขัดขวางความเจริญของบริษัทพนักงานไทยต้องรับฟังคำติชมของผู้มาบริการมองโลกในแง่ดีเสมอ

๔.ภยาคติ หมายถึง อคติที่เกิดเพราะความกลัว ความเกรงใจการบริหารคนผู้นำต้องมีความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว และเด็ดขาดในการตัดสินใจไม่เกรงกลัวต่ออำนาจอิทธิพล ตั้งมั่นในความถูกต้อง เช่นผู้นำใช้ระบบการปกครองลูกน้องแบบเสรี ขาดการควบคุมในการทำงานเพียงเพราะเกรงว่าลูกน้องจะไม่รัก หรือในกรณีที่ลูกน้องทำผิดก็ไม่กล้าลงโทษเพราะกลัวว่าภัยจะมาถึงตัวเองหรือกลัวภัยอันตรายก็เลยตัดสินใจไม่กระทำ หรือกระทำอย่างขาดความกล้าหาญ โดยเฉพาะความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ กล้าคิด กล้าพูดในสิ่งที่ดีงามพนักงานต้องมีความระวังในการทำงานโดยไม่ทำให้ผิดใจพนักงานที่มาบริการ

หน้าที่ของนายจ้างพึงปฏิบัติต่อลูกจ้าง การทำธุรกิจสังหาริมทรัพย์นั้น จะเกิดขึ้นได้นั้นก็ด้วยแรงงาน การผลิตของมนุษย์และเครื่องจักร แต่ว่าสิ่งที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นหัวใจของงานก็คือนายจ้างและลูกจ้าง ซึ่งจะต้องทำงานร่วมกัน จะต้องมีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน งานจึงจะดำเนินได้ด้วยความสำเร็จ พระพุทธองค์ก็ได้ตรัสถึงหน้าที่ของนายจ้างและลูกจ้าง ไว้ ๕ ข้อดังนี้^{๒๘}

๑. ด้วยจัดการงานให้ทำตามกำลัง
๒. ด้วยให้อาหารและรางวัล
๓. ด้วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้
๔. ด้วยแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน
๕. ด้วยปล่อยในสมัย คือให้มีโอกาสพักผ่อนรื่นเริงตามสมควร

วิธีการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติในการทำงาน

เนื่องด้วยบริษัทมีการจัดการทำงานเป็นแผนอยู่แล้ว คือจัดตามกำลังคน ตามความรู้ความสามารถ ตามวัยวุฒิคุณวุฒิ และเมื่อพนักงานในบริษัทมีความดีความชอบก็จะจัดหารางวัลให้เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่คนที่ทำดี อย่างเช่นในบทสัมภาษณ์ ผู้จัดการฝ่ายบุคคล พบว่า “ ในแง่ของพนักงานเองเราก็ยกย่องคนดี หรือการให้กำลังใจคนที่ทำความดี เป็นสิ่งที่ควรทำ ถ้าไม่ให้เป็นเช่นนั้นจะให้คำสรรเสริญประกาศเกียรติคุณให้เหรียญ ให้โล่อะไรก็ให้ไป ถ้าไม่อย่างนั้นกำลังใจที่อยากจะทำ ความดีมันจะลดลง ถ้าเราไม่ส่งเสริมตรงนี้ให้ดี” ส่วนเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยจะอนุญาตให้หยุดพักโดยไม่ถือเป็นวันลา และให้การดูแลพอสมควรตามความเหมาะสม ในเรื่องการแจกของที่มีรสแปลกให้กินถ้าผู้บริหารไปดูงานหรือมีโอกาสไปต่างประเทศ ก็มักจะมีของที่มีขนมติดมือมาฝากพนักงานกันอยู่เสมอ เมื่อถึงโอกาสที่ปล่อยให้มีงานรื่นเริงก็จะจัดให้ตามเห็นสมควร ดังนั้นจึงเท่ากับว่า บริษัทฯได้ประยุกต์การใช้หลักธรรมข้อนี้มากพอสมควร

อคติเป็นทางที่ไม่ควรปฏิบัติ ดังนั้นพนักงานจึงควรหลีกเลี่ยงโดยการพิจารณาถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมาหากพิจารณาว่าเรากำลังมีจิตใจลำเอียงหรือไม่ยุติธรรมก็ให้ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองใหม่ให้ตรงกันข้ามกับคือความลำเอียงที่ใดมีอคติ ที่นั่นก็จะไม่มีความยุติธรรม ความลำเอียง

^{๒๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๕/๒๐๓

สร้างความเคียดแค้นน้อยเนื้อต่ำใจ กำจัดอคติได้ จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างโปร่งใสและมีความสุขจากการที่กล่าวจะเห็นได้ว่าความลำเอียงเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่ต้องการเพราะความลำเอียงเป็นตัวทำลายความยุติธรรมในทุกแห่งทุกสถานการณ์สังคมใดประกอบด้วยกลุ่มชนที่มีอคติ สังคมนั้นย่อมมีแต่ความหวาดระแวงหาความสงบสุขมิได้ ด้วยเหตุนี้การแสดงความคิดเห็น ควรวิพากษ์วิจารณ์การตัดสินใจ และการสนับสนุนหรือทำลายล้าง จึงต้องสืบค้นหาข้อเท็จจริงใช้เหตุผลที่ถูกต้อง ยึดมั่นในหลักความยุติธรรม มีความเป็นกลางมีหลักฐานแล้วดำเนินการไปตามหลักของศีลธรรม^{๒๙}

สรุปความว่า ในการประกอบธุรกิจสิ่งที่สำคัญคือการบริหารธุรกิจให้เป็นไปตามเป้าหมาย ผู้บริหาร ผู้นำองค์กร จะต้องตัดสินใจในการบริหารธุรกิจโดยตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมปราศจากความลำเอียงส่วนตัว ไม่ยึดติดใน อคติ ๔ อันเป็นการส่งเสริมให้เป็นผู้เป็นที่ดี สามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา อันจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสมบูรณ์ในการทำให้อุบัติกิจมีความเจริญยิ่งขึ้นตามเป้าหมาย

๓.๒.๔ การปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ ๔

หลักธรรมข้อนี้มีความจำเป็นต่อสวัสดิการของพนักงาน และเป็นหลักที่จะต้องปฏิบัติต่อลูกค้าด้วย มีด้วยกัน ๔ ประการดังนี้คือ^{๓๐}

๑. ทาน การให้ คือ ให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงการให้ความรู้แนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจา วาจาอันเป็นที่รัก คือการกล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน สมาน สามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจงใจให้นิยมยอมตาม

๓. อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๔. สานัตตตา ความมีคนเสมอต้นเสมอปลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้แก้ไขตลอดถึงการวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันสภาพสังคมค่อนข้างเน้นในเรื่องของวัตถุมากกว่าความเอาใจใส่ในเรื่องของจิตใจหรือทางด้านจริยธรรม สังคมจึงขาดแนวยึดหรือหลักทางศาสนาจึงทำให้สังคมมีความยุ่งยาก และปั่นป่วน คนที่อยู่ในสังคมจึงขาดซึ่งจริยธรรมที่สำคัญในการใช้ชีวิตการมีศาสนาตามกฎหมายยังไม่สำคัญเท่ากับที่เราได้ตระหนักว่าเรานั้นมีแนวคิดหรือหลักยึดทางศาสนาในเรื่องใด เรื่องของศาสนามีหลายอย่างที่เป็นเรื่องสำคัญที่นำไปช่วยในกระบวนการพัฒนา แก้ไขปัญหา เพื่อนำพาไปสู่การปฏิบัติตน และหากนำหลักศาสนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ มาใช้ร่วมกับการบริหารงานในยุคปัจจุบันก็สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในงานระดับหนึ่ง ซึ่งความหมายของหลักสังคหวัตถุ ๔ นั้นหมายถึงคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน ผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคีเป็นธรรมที่ทำให้

^{๒๙} วจ.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๑๗-๑๘/๒๙-๓๐.

^{๓๐} วจ.จตุกก (ไทย) ๓๒/๓๒

คนเป็นที่รัก เป็นที่ขบใจของคนทั่วไปเป็นการปลูกไมตรีเตมิน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข^{๓๑} ดังคำสอนของสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นหลักสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติพันทุกข์เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมะของพุทธองค์เป็นความรู้ที่บริสุทธิ์เป็นธรรมโอสถขนานเอก ที่สามารถเยียวยารักษาจิตใจของมวลมนุษยชาติให้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธความหลง เพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์มีอานุภาพเกิดเป็นความเมตตากรุณาปราณีมีความรักความปรารถนาดีต่อกันในฐานะเมืองไทยเป็นเมืองพุทธแนวคิดเพื่อการทำงานของพนักงานไทยให้มีความสุขตามวิถีพุทธศาสนาที่ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดกันมาก คือการนำ "ธรรมะ" หรือ "หลักธรรมของพระพุทธศาสนา" มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่พึงประสงค์ของพนักงานในรูปแบบที่แต่ละคนต่างรู้หน้าที่ของตนเอง ช่วยให้บรรยากาศในบริษัทหรือหน่วยงานเป็นมิตรและเกิดความร่มเย็นเป็นสุขเนื่องจากประสบความสำเร็จในการทำงานด้วยกันทุกคนทั้งผู้บริหาร เจ้าของกิจการ หัวหน้า และผู้ลงมือปฏิบัติดังนั้นธรรมะที่เหมาะสมสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านพนักงานไทย คือ "สังคหวัตถุ ๔" ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจพนักงานรวมทั้งหมั่นฝึกตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น^{๓๒} ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและความสำคัญของสังคหวัตถุ ๔ ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุ ๔ คือหลักธรรม ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีกันประกอบด้วย^{๓๓}

๑. ทาน ให้ปัน คือ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือ ทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและศิลปวิทยา

๒. ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓. อัตถจริยา ทำประโยชน์แก่กัน คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ปฏิบัติประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔. สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย ได้ให้ความหมายว่า สังคหวัตถุ ๔ คือ ข้อปฏิบัติสำหรับการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ๑) ทาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจต่อกันและกัน ได้แก่การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันความสุขให้แก่กันและกัน ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และแบ่งปันน้ำใจบุคคลในครอบครัว ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวใช้สอยหรือบริโภคสิ่งของแต่เพียงผู้เดียว ๒) ปิยวาจา การพูดจากันด้วย

^{๓๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๗.

^{๓๒} พัชราพร วีรสิทธิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคม”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑.

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมญูชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๘๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

ถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน พูดด้วยจิตที่ปรารถนารู้จักกาลเวลาในการพูดอย่างเหมาะสม และรู้จักการใช้คำพูด ไม่ใช้วาจาหักล้างเชือดเฉือนจิตใจของผู้อื่นหรือวาจาที่เป็นคำหยาบคาย กระด้างกระเดื่อง ดุด่า เสียดสี อันจะก่อให้เกิดการขัดใจกันในครอบครัวได้ ๓) อุตถจริยา การช่วยเหลือ บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นได้แก่การสงเคราะห์เกื้อกูลกันของบุคคลในครอบครัว เช่น การช่วยเหลือการงาน แบ่งเบาภาระของกันและกัน ๔) สมานัตตตา การปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพ บทบาท หน้าที่ของตนโดยวางตนเสมอต้นเสมอปลาย สามารถเข้ากับผู้อื่นได้^{๓๔}

พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานได้ให้กล่าวว่าขึ้นชื่อว่า "งาน" ทุกอย่างไม่สามารถทำสำเร็จด้วยคนเพียงคนเดียว หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกัน ธรรมะที่เหมาะสมสำหรับการทำงานร่วมกัน คือ "สังคหวัตถุ ๔" หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำใจของผู้อื่น ผูกไมตรีและเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ได้แก่^{๓๕}

๑. ทาน หรือ เกื้อกูลกันด้วยการให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว และการให้ที่ยิ่งใหญ่คือการให้อภัย ๒. ปิยวาจา หรือ การใช้วาจาประสานไมตรี การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องพูดหรือปรึกษาหารือกันโดยยึดถือหลักเกณฑ์ ๔ ประการ คือ ๑. เว้นจากการพูดเท็จ ๒. เว้นจากการพูดส่อเสียด ๓. เว้นจากการพูดคำหยาบ และ ๔. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และที่สำคัญอย่างยิ่งคือต้องพูดหรือเจรจากันด้วยไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน ๓. อุตถจริยา หรือ ร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ การปฏิบัติในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เพราะการทำงานร่วมกันต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังกาย กำลังความคิด และกำลังใจ และ ๔. สมานัตตตา หรือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย ผู้ทำงานร่วมกันทุกคนจะต้องไม่ถือตัว มีความเสมอภาค วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ทำตนให้เป็นที่น่ารัก น่าเคารพ นับถือ และนำไปสู่ความร่วมมือช่วยเหลือ

จะเห็นได้ว่าหลักธรรมที่ใช้ในการทำงานของพนักงานไทยนั้นจะต้องเรียนรู้หลักสังคหวัตถุ ๔ ให้เป็นเรื่องง่ายๆ ที่ปฏิบัติกันอยู่แล้วในฐานะปัจเจกชน แต่ยังคงขาดความเข้มข้นเอาจริงเอาจัง หากทุกคนสามารถปฏิบัติได้พร้อมกับทำหน้าที่ของตนเต็มกำลังความสามารถอย่างสมบูรณ์ย่อมสร้างบรรยากาศในการทำงานของพนักงานให้ทำงานสัมฤทธิ์ ชีวิตรื่นรมย์ได้อย่างแน่นอน^{๓๖}

วิธีการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติงาน

ข้อที่ว่าด้วยทหานนี้ แนวทางการปฏิบัติ คือ การให้ความช่วยเหลือของผู้บริหารที่มีต่อลูกน้อง หรือบริษัทที่มีต่อพนักงาน เช่น ช่วยเหลือด้านปัจจัย ๔ ในกรณีน้ำท่วม ไฟไหม้ หรือเหตุฉุกเฉิน

^{๓๔} พระมหาบุญเพียร ปุณฺณ วิริโย (แก้ววงศ์น้อย), “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๙.

^{๓๕} พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ, การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต , บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

^{๓๖} อรุณศิริ เกตุศรีพงษ์, “สังคหวัตถุ ๔ : วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้”, วารสาร Productivity World เพื่อการเพิ่มผลผลิต ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖๘ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๕๐): ๔๓ - ๔๖.

อื่นๆ ให้การสนับสนุนด้านการเงินในการรักษาพยาบาล เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย การให้สวัสดิการเมื่อคลอดลูก นอกจากนี้ยังให้อภัย ให้คำแนะนำดีๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอีกด้วย ส่วนข้ออื่นๆ ก็พบว่ามีการสอบถามสารทุกข์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อพนักงานประสบปัญหาในการดำเนินงานให้คำแนะนำที่ดีไม่เห็นแก่พวกพ้อง แต่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของบริษัท และธรรมเนียมนั้นนอกจากจะใช้กับพนักงานแล้ว ยังนำไปใช้กับลูกค้าด้วย เพราะทางบริษัทต้องมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าโดยตรงธรรมเนียมในหมวดนี้จึงนำไปใช้ประโยชน์ได้มากเป็นส่วนหนึ่งของสังคมกล่าวคือเมื่อบริษัท ได้รับผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจก็จะนำผลกำไรบางส่วนคืนกับสังคมเช่น จัดทำโครงการให้ทุนการศึกษาเด็กที่ด้อยโอกาส ให้การสนับสนุนเงินกองทุนผู้ประสบภัยพิบัติ ให้การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่กาลเวลา และโอกาส

จากการศึกษาความสำคัญของสังคหวัตถุ ๔ สรุปได้ว่า เป็นหลักธรรมอันเป็นเครื่องจรรโลงสังคม เป็นหลักธรรมที่สร้างความสงบสุขสมานสามัคคีสร้างความเกื้อกูลกัน สร้างความผูกมิตรรักใคร่กลมเกลียว และเชื่อมสัมพันธ์กันของคนในสังคมซึ่งประกอบด้วย ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน ปิยวาจา คือ การสื่อสารกันด้วยถ้อยคำที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น อตถจริยา คือ การสร้างสรรค์สิ่งที่ดีมีคุณประโยชน์แก่ส่วนรวมสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกัน การร่วมกันทำงานตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบให้ดีที่สุดรวมถึงการสงเคราะห์การดูแลเอาใจใส่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การส่งเสริมกันให้เกิดผลสำเร็จของงานและสมานัตตาคือ การประพฤติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย การไม่เลือกปฏิบัติ การรู้จักวางตนให้เหมาะสมตามเวลา สถานที่ และตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง การร่วมทุกข์ร่วมสุขระหว่างเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาของพนักงานไทยต้องยึดหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านทาน โดยการเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนและยึดประโยชน์สุขส่วนรวมที่มาใช้บริการ ด้านปิยวาจา โดยการพูดจาไพเราะอ่อนหวาน สุภาพอ่อนโยน ด้านอตถจริยา โดยทำตนให้เป็นประโยชน์ ทำสิ่งที่มีประโยชน์ สร้างสรรค์แต่สิ่งที่มีประโยชน์ให้แก่ผู้มาบริการ ด้านสมานัตตาคือ มีความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เลือกปฏิบัติวางตนให้เหมาะสมในการปฏิบัติงาน นำสิ่งเหล่านี้มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาระบบการให้บริการประชาชนอย่างไม่หยุดยั้งในเชิงรุก โดยปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องจะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพคุณภาพการให้บริการที่เป็นเลิศ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับวงการพนักงานไทยอีกด้วย^{๓๓๗}

๓.๓ หลักธรรมที่เป็นปณิธิในการประกอบธุรกิจ

๓.๓.๑ ความเกียจคร้านในการทำงาน ๖ ประการ

ทรัพย์สมบัติจะเกิดขึ้นได้ ก็เพราะมนุษย์มรความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ดังสุภาษิตที่ว่า “ผู้มีความขยัน ย่อมหาทรัพย์ได้” ในสังคหวัตถุพระพุทธรเจ้าตรัสสอนโทษในการประกอบกิจการอยู่เรื่อยๆ ซึ่งความเกียจคร้านของบุตรคหบดีไว้ว่า โทษในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งความเกียจคร้าน มี ๖ ประการ ดังนี้^{๓๓๘}

๑. มักอ้างว่า หนานัก แล้วไม่ทำงาน

^{๓๓๗} พญ.พรรณพิมล หล่อตระกูล, **บทความสุขภาพจิต**, (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐-๑๕.

^{๓๓๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๘๔/๑๙๗

๒. มักอ้างว่า ร้อนนัก แล้วไม่ทำงาน
๓. มักอ้างว่า เวลาเย็น แล้วไม่ทำงาน
๔. มักอ้างว่า ยังเข้าอยู่ แล้วไม่ทำงาน
๕. มักอ้างว่า หิวนัก แล้วไม่ทำงาน
๖. มักอ้างว่า กระหายนัก แล้วไม่ทำงาน

ผู้หวังความเจริญด้วยโรคทรัพย์ พังวินเสีย เมื่อเขามากไปด้วยการอ้างเล่ห์ผัดเพี้ยน อย่างนี้ โภคะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความสิ้นไป ด้วยโทษ ๖ ประการ ในการประกอบเนือง ๆ ซึ่งความเกียจคร้านเหล่านี้ นอกจากนั้นก็ต้องเป็นคนขยันหาทรัพย์ เมื่อหามาได้ก็รู้จักรักษาทรัพย์นั้นให้เจริญมั่งคั่งยิ่งขึ้น และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ที่จะเกิดประโยชน์แก่ตัวเองให้มากที่สุด โดยพยายามใช้จ่ายแต่ที่จำเป็นเท่านั้น และงดเว้นการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นเสีย คือเว้นจากอบายมุข ๔ ประการ ซึ่งเป็นทางแห่งความเสื่อม^{๓๙}

- ๑) เป็นนักเที่ยวผู้หญิง
- ๒) เป็นนักดื่มสุรายาเสพติด
- ๓) เป็นนักการพนัน
- ๔) คบหาคนชั่ว

นอกจากอบายมุข ๔ ประการนี้แล้วยังมีอบายมุขอีก ๖ ประการที่จะต้องหลีกเลี่ยงไม่พึงปฏิบัติเพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม ๖ ประการ

๓.๓.๒ อบายมุข ๖ ประการ^{๔๐} คือ ทางแห่งความไม่เจริญ

- ๑) การดื่มน้ำเมา
- ๒) การเที่ยวกลางคืน
- ๓) การเที่ยวดูการเล่น
- ๔) เล่นการพนัน
- ๕) คบคนชั่วเป็นมิตร
- ๖) เกียจคร้านในการทำงาน

กิจการใดๆก็ตาม ถ้าหากว่ามีคนไม่ดีเข้ามาร่วมงานแล้ว ก็จะถึงความระส่ำระสายและล้มละลายไปในที่สุด ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก การเลือกคนเข้าทำงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นมาก ถ้าหากว่า การเลือกมิตรเทียมเข้ามาร่วมงานแล้วก็จะทำให้กิจการประสบกับความเสื่อมในที่สุด ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงทรงจำแนกลักษณะของมิตรเทียมไว้อย่างละเอียดดังนี้คือ

๓.๓.๓ การคบมิตรเทียม ๔^{๔๑}

๑. คนปอกลอก ได้แก่ คิดเอาแต่ได้ เสียให้น้อยคิดเอาให้มาก เมื่อมีภัยแก่ตัวจึงรับทำกิจของเพื่อน คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัว เป็นต้น

๒. คนดีแต่พูดมีลักษณะ เก็บเอาเรื่องลวงเลยมานำปราศรัย อ้างเอาเรื่องที่ยังไม่มีมาปราศรัย สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่หาประโยชน์มิได้ และออกปากฟุ้งมิได้

^{๓๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๕/๑๔๔

^{๔๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๘/๑๔๖

^{๔๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๘๖/๑๔๙

๓. คนหัวประจบ กล่าวคือ จะทำชั่วหรือดี ก็คล้อยตาม ต่อหน้าสรรเสริญ ลับหลัง
นินทา

๔. คนชักชวนในทางฉิบหาย มีลักษณะ ชอบชักชวนดื่มน้ำเมา เทียวกลางคืน มั่ว
เมากการเล่น ชอบชวนเล่นการพนัน คน ๔ จำพวกนี้ ไม่ใช่มิตรแท้ แต่เป็นมิตรเทียมไม่ควรคบ ฉะนั้น
ผู้บริหารงานหรือผู้ประกอบการทุกสาขาอาชีพ และสถาบันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงงาน หรือสถานที่ราชการ
การก็ตามจะต้องคำนึงถึงเรื่องมิตรอย่างรอบคอบ ถ้าได้มิตรดีก็จะเจริญก้าวหน้า ถ้าได้มิตรชั่วมาเป็น
บริวารก็มีแต่ทางเสื่อม

โทษของความเกียจคร้านคือไม่ทำงาน และมักอ้างว่าหนาวนัก ร้อนนัก เย็นนัก หิวนัก
กระหายนัก ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ส่วนผู้ใดไม่กังวลกับความหนาวนัก ร้อนนัก ตั้งหน้าทำงานของตน
ผู้นั้นย่อมไม่เสื่อมจากความสุข และลาภยศ เป็นต้น

นอกจากนี้ท่านปัญญานันทภิกขุ ยังได้กล่าวไว้ในหนังสือหัวใจพุทธบริษัทว่าอบายมุขนั้น
ไม่ได้มีเพียง ๖ ข้อ เท่านั้น แต่มีอบายมุข ๑๑ ข้อ ซึ่งเพิ่มเติมจาก ๖ ข้อ ดังต่อไปนี้^{๔๒}

๑) การเป็นนักเลงผู้หญิง มีโทษดังต่อไปนี้

๑.๑ ทำให้เสียทรัพย์

๑.๒ ก่อการทะเลาะวิวาท

๑.๓ ทำให้สติปัญญาเสื่อม

๑.๔ บั่นทอนความเจริญ

๑.๕ ไม่มีใครไว้วางใจ

๑.๖ ตายแล้วไปตกนรก

๒) การเดินทางไกลคนเดียว มีโทษดังนี้ คือเพราะทางไกลย่อมมีความลำบากหลายประ
การ เช่น ถูกจี้ ปล้น ตีชิงวิ่งราว เป็นต้น แม้อย่างน้อยเกิดโรคภัยไข้เจ็บขึ้น ก็หาใครช่วยเหลือไม่ได้ถึง
เจ็บเล็กน้อยก็อาจตายได้ โบราณท่านว่า ไปคนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย สามคนกลับบ้านได้

๓) การเป็นคนดูร้าย มีโทษดังนี้ คือย่อมเป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไป ไม่มีใครชอบคบด้วย
เมื่อใคร ๆ เกลียดเสียแล้ว จะทำอะไรแม้แต่เล็กน้อยก็ย่อมขัดข้อง ไม่ประสบผลสำเร็จได้

๔) การนอนหลับมาก มีโทษดังต่อไปนี้คือย่อมเป็นคนซบเซา มึนงง ง่วงเหงา กลายเป็นคน
อ่อนแอ ทำมาหากินอะไรไม่ทันเขาเพราะได้ทำงานแต่เพียงเล็กน้อย มั่วแต่นอน ทรัพย์ก็ย่อมได้น้อย

^{๔๒} ปัญญานันทภิกขุ, หัวใจพุทธบริษัท, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๐) หน้า ๑๒- ๑๓

ทรัพย์ที่มีอยู่ย่อมถูกลักขโมยไปได้ง่าย ท่านจึงสอนให้ดูเยี่ยงกา แต่อย่าเอาอย่างกา เพราะกาตื่นไปหากินแต่เช้าตรู่ เอาเยี่ยงกาได้แต่กาเป็นสัตว์ลักเขากิน จึงไม่ควรเอาอย่าง

๕) การเห็นแก่ตัวจัด มีโทษดังนี้ คือ เป็นทางฉิบหาย และเลวร้ายเสียยิ่งกว่าข้อไหนๆ เพราะทั้ง ๑๐ ข้อนั้น เกิดขึ้นเพราะความเห็นแก่ตัวจัดทั้งสิ้นทุกข้อที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแล้วแต่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น จึงทำให้เป็นสาเหตุของข้อต่างๆที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่า หลักธรรมที่กล่าวมาข้างต้นนี้เมื่อประพฤติปฏิบัติ แล้ว จะเป็นปฏิกิริยาต่อการประกอบธุรกิจ และไม่เสียหายเฉพาะอาชีพธุรกิจเท่านั้น ไม่ว่าจะทำอาชีพอะไรถ้าทำตามสิ่งเหล่านี้แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จด้วยกันทั้งนั้น จึงควรหลีกเลี่ยงเสีย

๓.๔ สรุป

สรุปจากการศึกษา หลักธรรมสำหรับผู้ประกอบธุรกิจสังฆาริมทรัพย์ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยพบว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้สรุปไว้ดังนี้ หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะ ๔ และหลักปาปณิกังคะ ๓ และผู้วิจัยได้นำหลักธรรมที่สนับสนุนผู้ประกอบธุรกิจสังฆาริมทรัพย์ มีดังนี้ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักโภคะอาทิยะ ๕ หลักออคติ ๔ และหลักสังคหวัตถุ ๔ ที่กล่าวมานี้เป็นหลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จในการประกอบอาชีพพนักงานในการบริการและการปฏิบัติหน้าที่ต่อพนักงานโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการทำงานของพนักงานและการดำเนินชีวิตให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดหลักธรรมของพระพุทธศาสนาสามารถนำมาเป็นหลักในการดำรงชีพของพนักงานได้โดยเฉพาะในการบริหารงานของพนักงานในบริษัทเพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธศาสนาในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงการบริการของพนักงานไทยให้เป็นที่ยอมรับกันในสังคม

ดังนั้นนักธุรกิจเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อธุรกิจ พระพุทธศาสนาได้สอนหลักธรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจไว้ทุกแง่มุม ทำให้เห็นว่าเรื่องของธุรกิจนั้นสามารถนำหลักธรรมที่เป็นองค์รวมระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ที่มีการประสานและเกื้อกูลกันในการดำรงชีวิต มีการดำเนินชีวิตซึ่งมีเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมาก ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา มองพฤติกรรมในทางเศรษฐกิจของมนุษย์ว่าจะต้องเป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตน คือไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตนเอง แต่ให้เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมคุณภาพชีวิตนั้น นี่เป็นการไม่เบียดเบียนตน เบียดเบียนผู้อื่น คือไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคมและไม่ทำให้เสียคุณภาพของระบบธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ดังนั้นชีวิตทางเศรษฐกิจจึงไม่แยกออกจากศาสนา ถ้ามนุษย์มีการประกอบธุรกิจอย่างถูกต้อง ก็สามารถเข้าถึงเป้าหมายในพุทธศาสนาได้ จะทำให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่ก่อทุกข์ปัญหาให้แก่ตนเองและผู้อื่น การนำพุทธจริยธรรมไปใช้ในการประกอบธุรกิจสังฆาริมทรัพย์ ได้นำมาใช้แล้วเกิดประโยชน์หลายประการ การนำหลักคุณธรรมและจริยธรรมมาใช้ในธุรกิจนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ศึกษาหลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาในการประกอบธุรกิจสังฆาริมทรัพย์อีกด้วย ซึ่งมีหลักการความเกียจคร้านในการทำงาน ๖ อย่าง และหลักอบายมุข ๖ ประการ และการคบมิตรแท้และมิตรเทียม ๔ เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นการปลุกฝังให้นักธุรกิจได้รู้จัก

การบริหารการจัดการอย่างถูกวิธีโดยไม่เบียดเบียนผู้ร่วมงาน หุ่นส่วนทางธุรกิจ ผู้บริโภค และมอบสิ่งดีๆ กลับสู่สังคม ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้นักธุรกิจได้ทราบและตระหนักถึงหลักการปฏิบัติหน้าที่ของนักธุรกิจและการดำรงตนในสังคมได้ดี ซึ่งการมีคุณธรรมจริยธรรมในธุรกิจนั้น จะเป็นดังแรงจูงใจที่ทำให้องค์กรธุรกิจมีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค สิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้น โดยสิ่งที่บริษัทหรือองค์กรธุรกิจจะได้รับตอบแทนคือ ความเชื่อถือ ภาพลักษณ์ที่ดี รวมถึงอาจก่อให้เกิดความภาคภูมิใจต่อตราสินค้า และบริการของผู้บริโภคซึ่งมีคุณค่ามากกว่าผลกำไรอันสูงสุดอีกด้วย